

ראמ"ה - הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך

תכנית "עד הלום" להשלמת

השכלה בקרב מבוגרים:

ממצאים עיקריים מתוך הערכת
התכנית בשנים תשע"א – תשע"ד

מציג: דוד רטנר

כנס ראמ"ה, 5 למאי 2015

רשות ארצית
למדידה
והערכה
בחינוך

© 2015# 1

צוות המחקר:

דוד רטנר

טל רז

טל כהנא – חוקרת ראשית

נתנאל גולדשמידט

יולנדה גולן

פואד כניפס ז"ל

עדי רוזן

רקע כללי, מטרות ושיטה

רקע כללי

- מחקרים רבים הצביעו עד היום על קשר בין השכלת ההורים לבין ההישגים הלימודיים של ילדיהם, אשר בהמשך מתבטאים גם ברמות השכלה והכנסה של הילדים (Guo & Harris 2000, Lee 2002, Lefranc et.al. 2008)
- כך, למשל, מחקר אורך על מאות בוגרים של מערכת החינוך בניו יורק הראה כי: "...Parents' educational level when the child was 8 years old significantly predicted educational and occupational success for the child 40 years later..." (Dubow, Boxer and Huesmann 2009)
- גם בארץ, מחקרים הראו על העברה בין דורית של רמות השכלה והכנסה של הורים לבין אלו של ילדיהם (למשל: Beenstock 2002)
- החשיבות של השכלת הורים (וכפועל יוצא של כלל אזרחי מדינה הבוגרים), אינה מתמצה רק בהשפעה על הדור הצעיר. לעניין זה חשיבות חברתית וכלכלית ממדרגה ראשונה, עד כי אחד מהגופים הפועלים במסגרת Unesco מוקדש כולו להרחבת השכלה בקרב מבוגרים באשר הם: UNESCO

רקע כללי

- מזה מספר עשורים פועלת במסגרת מערכת החינוך יחידה אשר מטרתה לקדם השכלה בקרב מבוגרים: האגף לחינוך מבוגרים
- בין השאר, האגף מציע השלמת השכלה פורמאלית למבוגרים, החל מהשכלת יסוד ועד ל – 12 שנ"ל. זאת מתוך תפיסה לפיה השכלה אינה מסתיימת עם שנות הלימוד הפורמאליות בבית"ס, אלא אמורה להימשך לאורך כל חייו של האזרח: Life Long Learning
- במהלך שנה"ל תש"ע הוחלט על ידי מנכ"ל משרד החינוך על ביצוע פרויקט ניסויי במסגרתו מוצע להורים שהשכלתם נמוכה, להשלים את השכלתם עד ל- 12 שנות לימוד במימון מלא של המשרד. הפרויקט החל לפעול בשנת תשע"א
- מטרת הניסוי הייתה לבדוק את השפעת השלמת ההשכלה של הורים על הישגים לימודיים של ילדיהם, כמו גם על רמת המוטיבציה הלימודית שלהם, היחס שלהם ללימודים, מעורבות באלימות בבית"ס וכד'. זאת, בהתבסס על נתונים שמתקבלים מהמיצ"ב (הישגים ושאלוני אקלים)

רקע כללי

- ראמ"ה התבקשה להוביל את הפרויקט הניסויי ובכלל – ללוות את התכנית במחקר הערכה
- לשם ביצוע הניסוי זהו בתי"ס שבהם שיעור גבוה למדי של הורים אשר לא השלימו השכלה פורמאלית של 12 שנ"ל. מתוכם נדגמו 50 קבוצות של בתי"ס ל"קבוצת הניסוי", ובאמצעות matching, מספר זהה של בתי"ס לקבוצת ביקורת. לשם דגימת בתיה"ס נעשה שימוש במאגרי מידע, ובפרט במערכת המידע הגאוגרפית (GIS) של משרד החינוך
- האגף לחינוך מבוגרים התבקש לפתוח את המרכזים להשלמת השכלה בקרבת אותם בתי"ס שנדגמו לקבוצת הניסוי, ובעת ההרשמה לתת עדיפות ברורה להורים אשר ילדיהם לומדים בבתי"ס אלו
- הפרויקט אף שווק בזיקה לאותם בתי"ס, תוך שיתוף פעולה עימם (נערכו ערבי חשיפה בבתיה"ס, הועברו חומרים להורים הרלוונטיים וכיו"ב)

רקע כללי

- בסופו של דבר, במסגרת התכנית נפתחו 31 כיתות ברחבי הארץ
- התכנית המחקרית הייתה לבחון את ההישגים של תלמידים שהם ילדי ההורים אשר לומדים במרכזים לפני תחילת הלימודים (תש"ע – תשע"א) ולבצע את אותה בדיקה עבור ילדי הורים אשר סיימו את לימודיהם במרכזים (תשע"ד - תשע"ה). זאת, תוך השוואתם להורים בעלי נתונים דומים מבתי"ס דומים (שנדגמו באמצעות matching), בשתי נקודות הזמן
- בשל שינויים במתכונת המיצ"ב שהוחלטו ע"י שר החינוך דאז, ובפרט הקפאת מבחני המיצ"ב בתשע"ד, לא ניתן היה לבצע את הבדיקה של "אחרי" ע"ב נתוני שנה זו. ייעשה ניסיון לבדוק את שאלת המחקר תוך שימוש בנתוני המיצ"ב תשע"ה
- לצד המערך הניסויי, הפרויקט מלווה כבר מראשיתו בהערכה מעצבת שמתבצעת ע"י ראמ"ה, והמצגת הנוכחית מביאה ממצאים מרכזיים מתוכה

מטרה

- ברוח הגישה של סטאפלבים להערכת פרוייקטים, ביקשנו ללוות את התכנית בצמתים המרכזיים שלה, לזהות סוגיות מרכזיות ביישום של התכנית, נקודות חוזק ונקודות תורפה, במטרה לסייע למובילי התכנית בקבלת החלטות מבוססות נתונים לשם חיזוק התכנית ושיפורה
- לפיכך, הוחלט ללוות את התכנית בהתאם לשלבים שהלומדים עוברים, החל מהרשמתם לתכנית, דרך מהלך לימודיהם בה, לבחון את סוגיית הנשירה מהתכנית, ועד השלב שבו הלומדים כבר סיימו את התכנית

שיטה

- **הליווי מחקרי התבסס על המהלכים הבאים:**
- **סקר בקרב מועמדים לתכנית:** אפיון המתעניינים, זיהוי גורמי המשיכה וחסמים המעכבים הרשמה, זיהוי ציפיות וחששות
- **ראיונות עומק וקבוצות מיקוד** עם הלומדים במרכזים במהלך הלימודים: עמדות כלפי הלימודים, קשיים וחוזקות, השפעות נתפסות על הדימוי העצמי, על החיים התעסוקתיים והחברתיים, על האפשרות לעזור לילדיהם בלימודים ועוד
- **סקר בקרב הלומדים בתחילת התכנית וסקר חוזר לקראת סיום הלימודים:** שינויים לאורך זמן בפרמטרים הנ"ל
- **סקר בקרב פורשים מהלימודים:** סיבות לפרישה, גורמים אפשריים למניעת פרישה
- **סקר וראיונות עומק בקרב בוגרי התכנית** כחצי שנה עד שנה ממועד הסיום: עמדות כלפי התכנית, השפעות נתפסות על חי התעסוקה, החברה, הלימודים של הילדים ועוד
- **Mixed Methods**, שילוב בין אלמנטים איכותניים וכמותיים

מגבלות המחקר

- ההשוואה בין תשובות לאורך זמן: העברת השאלונים בקרב קבוצת הלומדים בלבד, ללא קבוצת השוואה. קושי לייחס שינויים לאורך זמן דווקא לתכנית
- לכל האורך: רשימות לא מספיק מדויקות ולא מספיק מסודרות של המועמדים, הלומדים, הפורשים, כיתות הלימוד וכיו"ב. הדבר יצר קושי במעקב אחר נתונים "קשים" כגון מספרי לומדים בשלבים השונים, מספרי פורשים וכד'
- בנוסף, הדבר יצר קושי לאמוד את שיעורי ההיענות/ההשבה מתוך כלל האוכלוסיה. לדוגמא: בכל כיתה שבה הגענו לסקור – ההשתתפות הייתה מלאה. אולם לא תמיד היו בידינו רשימות מלאות של הכיתות...
- דיווחים עצמיים על שינויים, על אף חשיבותם, אינם מהווים תחליף לבדיקה של שינויים בפועל, בהתבסס על מחקרים מבוקרים

ממצאים עיקריים

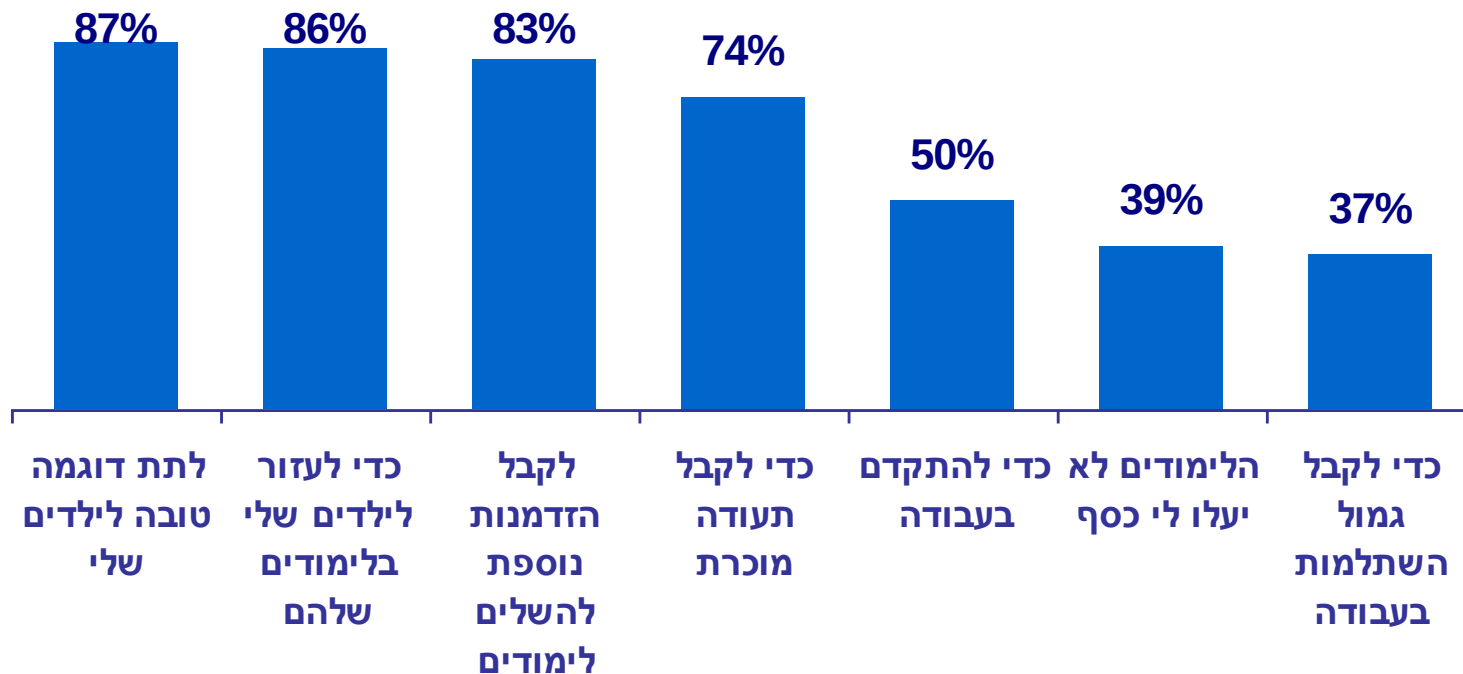
סקר בקרב מועמדים לתכנית

סקר בקרב מועמדים לתכנית

- בחודשים פברואר-יוני 2011 הועברו שאלונים למילוי עצמי ב-33 מפגשי מיון בפיזור ארצי. הנוכחים מילאו את השאלונים באופן עצמאי, ובמידת הצורך קיבלו סיוע של סוקר או של מארגני המפגש. בסך הכול מולאו 459 שאלונים, מתוכם 282 ממגזר דוברי העברית ו-177 ממגזר דוברי הערבית

מהן הסיבות שבגללן אתה רוצה להירשם לתכנית עד הלו"ם?
(שיעורי המשיבים "במידה רבה" או "רבה מאד")

רשות ארצית
למידה
והערכה
בחינוך

סקר בקרב נרשמים לתכנית

- כפי שאפשר לראות בתרשים, עבור המתעניינים/מועמדים, סוגיית האפשרות לסייע לילדיהם ולקדם אותם בלימודים – הייתה סוגיה מרכזית
- גורם מרכזי לכך הוא כמובן המסגור של התכנית בזיקה לבתיה"ס וללימודים של ילדי הנרשמים
- עם זאת, כפי שנראה להלן, ההשלכות של לימודי ההורים על אלו של ילדיהם הן נושא מרכזי בתפיסות ובשיח של הלומדים, גם כאשר הקישור הראשוני לבתיה"ס מהווה רק זיכרון רחוק, והלומדים שקועים לחלוטין בלימודיהם
- לצד האפשרות לסייע לילדיהם – מועמדים ציינו גם את החשיבות של קבלת תעודה מוכרת ואת האופן בו הדבר יסייע להם להתקדם תעסוקתית

**סקר בתחילת הלימודים
וסקר המשך לקראת
סופם**

**ראיונות עומק וקבוצות
מיקוד עם לומדים
בתכנית**

השוואות בין דיווחי הלומדים בתחילת התכנית ולקראת סופה

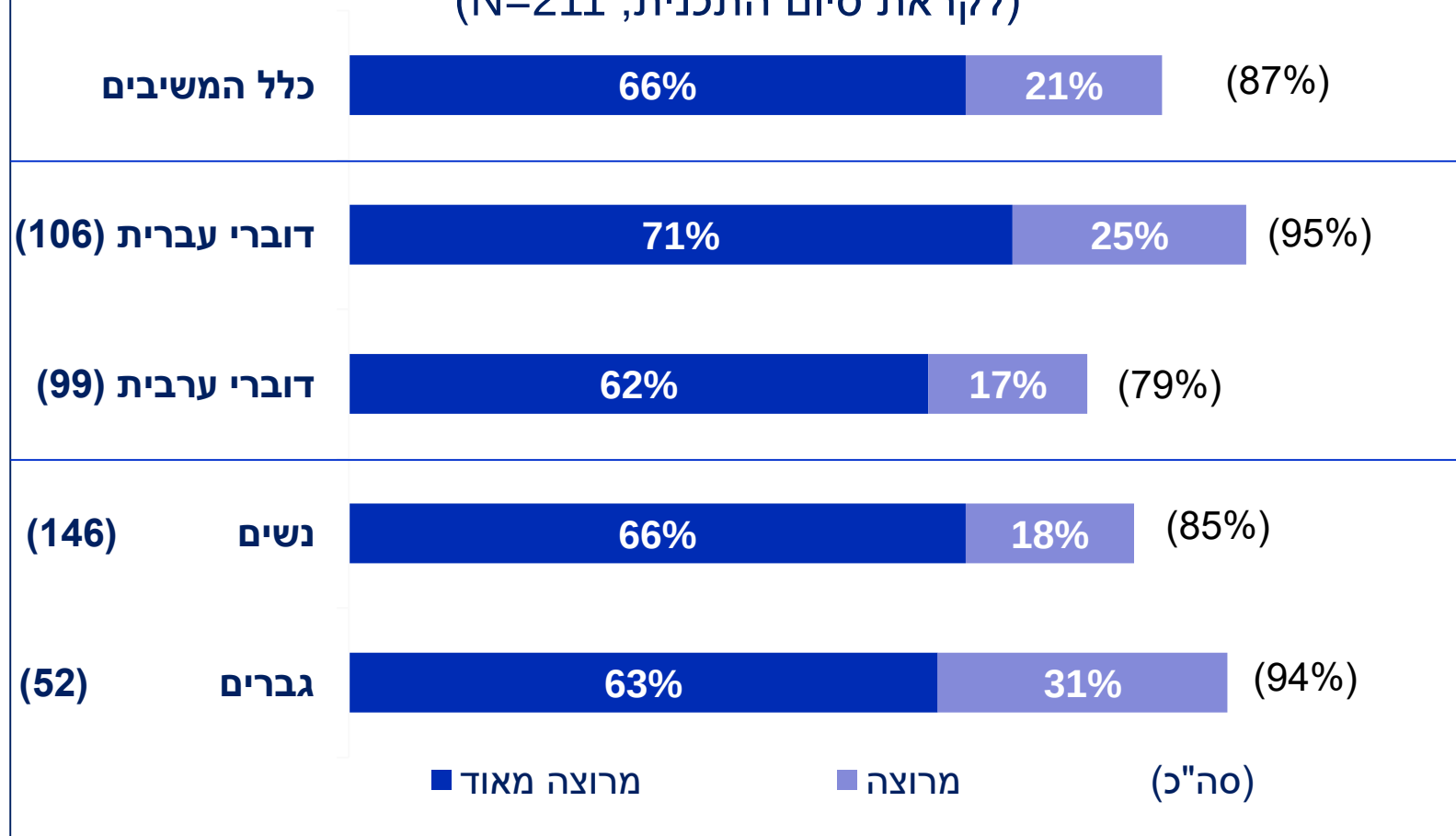
- בחלק זה יוצגו ממצאים מתוך שני מהלכים מחקרניים מרכזיים:
(1) סקר בקרב הלומדים בתחילת הלימודים וסקר המשך לקראת סיומם ו- (2) איסוף מידע איכותני במהלך הלימודים
- סקר התחלה וסקר לקראת סיום:
 - שאלון הכניסה הועבר במהלך תשע"א בכל כיתה סמוך למועד התחלת הלימודים בתכנית. בסך הכול השיבו על השאלון 384 לומדים
 - השאלון לקראת סיום התכנית הועבר בחודשים יוני-דצמבר 2012, סמוך למועד סיום הלימודים של הכיתות השונות. בסך הכול השיבו על השאלון 211 מרואיינים
- מתוך הנתונים של שני שאלונים אלה אותרו 140 לומדים שרואיינו הן בתחילת התכנית והן לקראת סיומה, והממצאים שלהלן (פרט לשקף הראשון) מתבססים על קבוצה זו*
- בחלק האיכותני: 8 קבוצות מיקוד ו- 30 ראיונות עומק מובנים למחצה. נערכו בשני המגזרים ובמגוון רחב של מרכזים ושל מסלולי לימוד

* נציין כי כלל איננו בטוחים שמדובר ברשימה ממצה של מתחילים ומסיימים, בשל רשימות לא אחידות ולא מדויקות. לא ברור גם עד כמה מדובר במשיבים המייצגים את כלל אוכלוסייה זו. קשה גם לאמוד את אחוזי ההשבה. יש להתייחס לממצאים כמרמזים בלבד

דיווחי הלומדים לקראת סוף התכנית

באיזו מידה אתה מרוצה באופן כללי מתכנית עד הלו"ם?
(לקראת סיום התכנית, N=211)

- ככלל, רוב גדול של המשתתפים מדווחים על שביעות רצון מהתכנית, שיעורים מעט נמוכים יותר במגזר הערבי (בעיקר בגלל התנאים הפיזיים)

דיווחי הלומדים לקראת סוף התכנית

- סיבות לשביעות רצון מהתכנית (מענה לשאלה פתוחה, בשכיחות יורדת):

- הרמה הגבוהה של המורים

"... המורים? הם נהדרים. הם מתקשרים הביתה אם לא מגיעים.

יש מורה שמלמד ממש טוב. יש לי חברים מכלות מחנכים לכל

"... קודם אני לא ישבתי עם הילדים. כעת כשאני עם הילד אני ביחד אתו. זה אותו חומר לימודים (ששנינו לומדים). עכשיו אני אומר: אני יודע מה הוא לומד, אני מבין. עם הילדים הגדולים שלי לא ידעתי. אז עכשיו לפחות יש לי שמץ. אני יודע

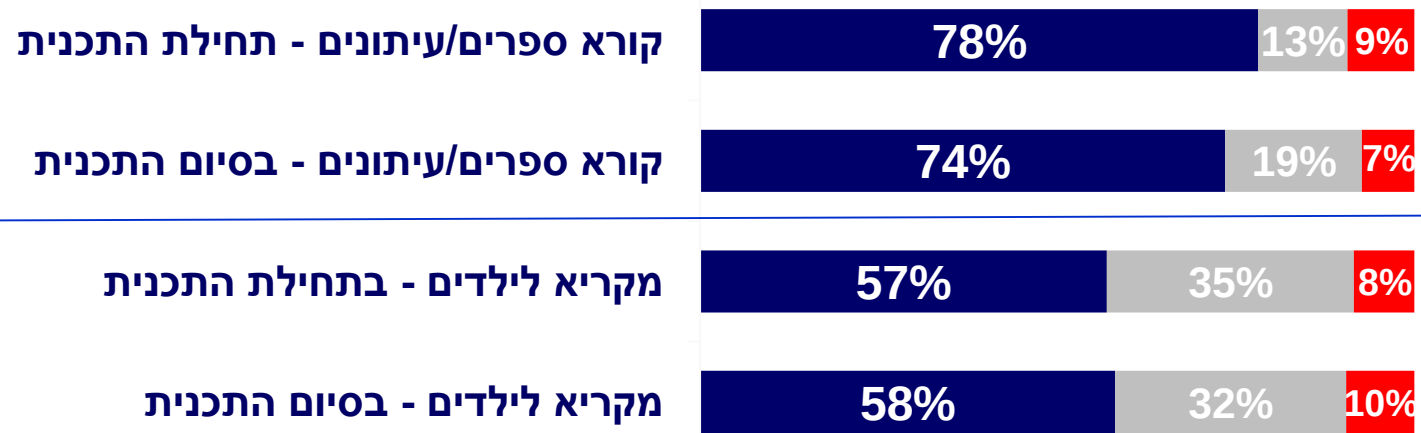
"...הלימודים מעלים את הביטחון ברמות על. בעקבות הלימודים התחלתי לקרוא ספרים, מה שלא עשיתי לפני. התחלתי לקרוא חדשות ואקטואליה. קודם לא ראיתי חדשות ולא קראתי עיתונים..." (דוברת עברית, תג"ת).

החשבונות" (דוברת עברית, לימודי יסוד).

השוואות בין דיווחי הלומדים בתחילת התכנית ולקראת סופה

פעילויות של אוריינות בבית – בתחילת התכנית ולקראת סיומה (N=140)

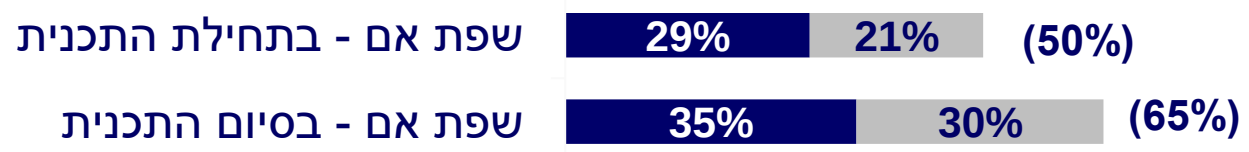
"הילדים מאוד שמחים שאני לומדת, מעודדים אותי. הם אומרים לי: 'אנחנו נכין אוכל לבד, את תשבי להכין שיעורים'. הם רבים ביניהם – כל אחד רוצה לעזור לי בשיעורי הבית. הילדים גאים שאני לומדת. גם הבעל עוזר" (דוברת עברית, השכלת יסוד).

"הילדים... בודקים מה אני כבר יודעת. למשל, אם אני שואלת אותם מה הם רוצים לשתות, הם כותבים בפתק ובודקים אם אני מבינה לקרוא. הם כותבים לי כל מיני מילים ובודקים אם אני מבינה לקרוא אותם..." (דוברת עברית, לימודי יסוד)

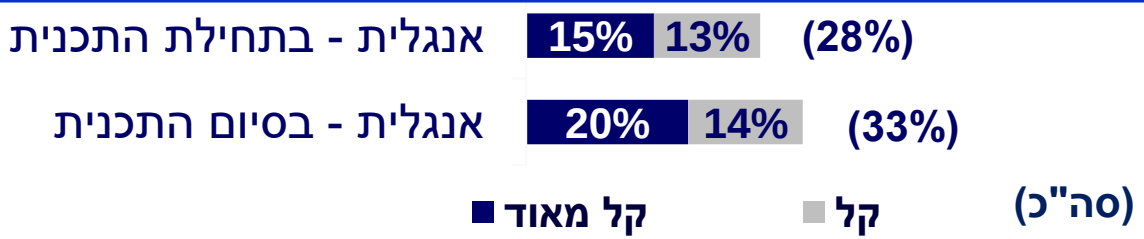
השוואות בין דיווחי הלומדים בתחילת התכנית ולקראת סופה

- בדיקה מעמיקה יותר של דיווחי הלומדים בדבר יכולתם לעזור לילדים בלימודים מגלה עלייה משמעותית בשיעורי המדווחים כי יכולים לעזור בתחומי הדעת השונים (באנגלית – פחות)

באיזו מידה קל לך או קשה לך לסייע לילדך בלימודים?
(N=140)

"...אני במקור מירושלים ולא הכרתי את תכנית הלימודים של הילדים שלי כי למדתי לפי תכנית הלימודים הירדנית. הלימודים כאן בתכנית עזרו לי מאוד עם הילדים. עכשיו אני כבר יודעת איך לעזור להם..." (דוברת ערבית, תג"ת).

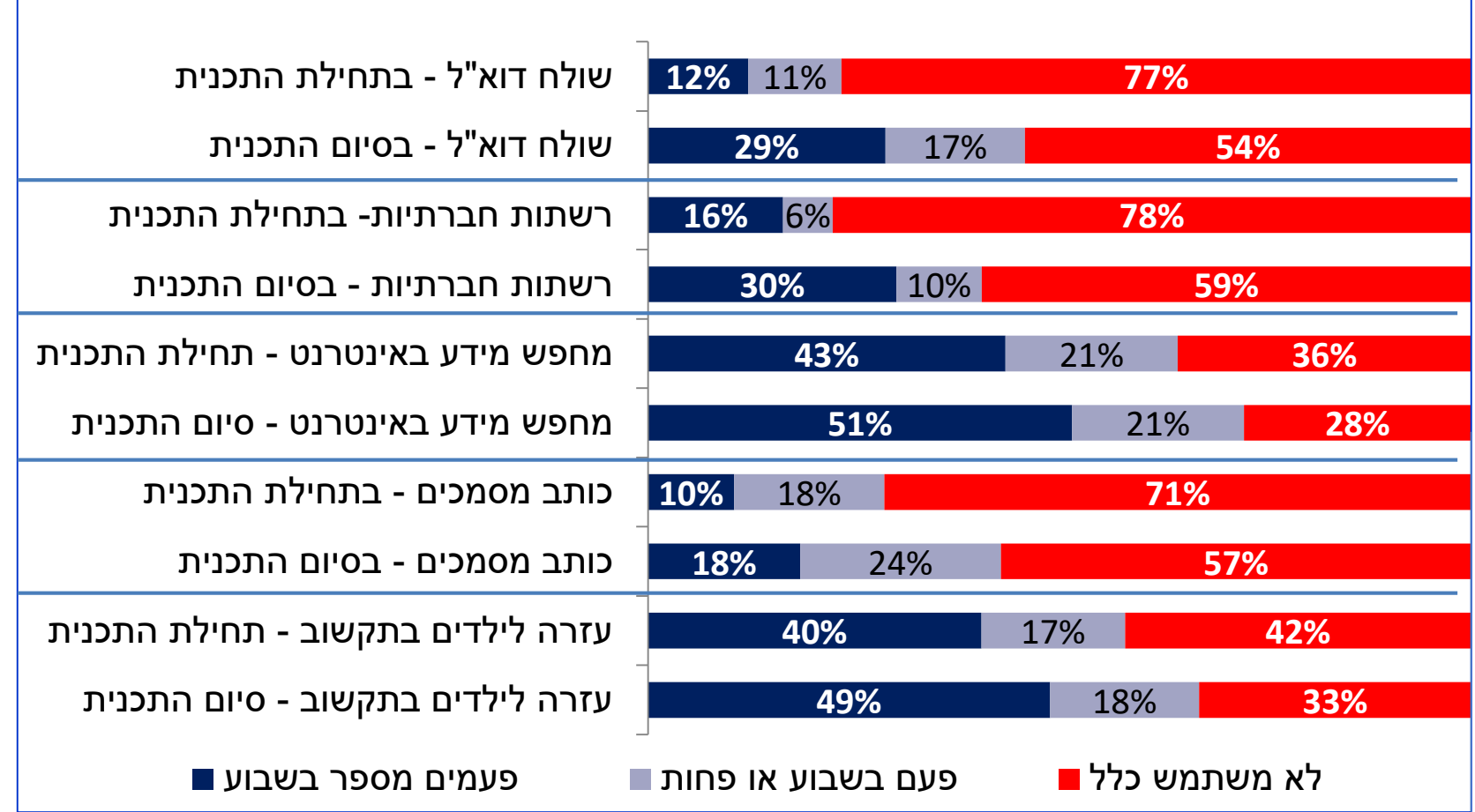
השוואות בין דיווחי הלומדים בתחילת התכנית ולקראת סופה

- לפחות לפי דיווחי הלומדים, נראה כי הלימודים מסייעים להם בעזרה לילדיהם בלימודים, בעיקר בתחומים של שפה, חשבון ויישומי מחשב
- מעבר לכך, נראה כי הלימודים יוצרים **אווירה של אוריינות** בבית. אוריינות, קריאה, הרחבת הידע – הופכים להיות לפרוייקט משפחתי, שכולם נרתמים אליו וכולם נתרמים ממנו

השוואות בין דיווחי הלומדים בתחילת התכנית ולקראת סופה

שיעורי המדווחים על פעילות מבוססת מחשב (N=140)

■ בין תחילת התכנית לבין סיומה: עלייה ניכרת בשיעורי המדווחים על שימושים שונים במחשב ובאינטרנט. בין השאר: בשיעורי המדווחים על סיוע לילדיהם בביצוע מטלות לימודיות מתוקשבות

השוואות בין דיווחי הלומדים בתחילת התכנית ולקראת סופה

שיעורי ההסכמה עם היגדים על דימוי עצמי (N=140)

"...כיף ללמוד. אם אין ספרים ולימודים – הכול סגור, האדם ריק, נגמר..." (דוברת עברית, תג"ת)

"...לפני שלמדתי בקורס הרגשתי שאני כלום... הרגשתי שלא למדתי – שהפסדתי את החיים..." (דוברת עברית, תג"ת)

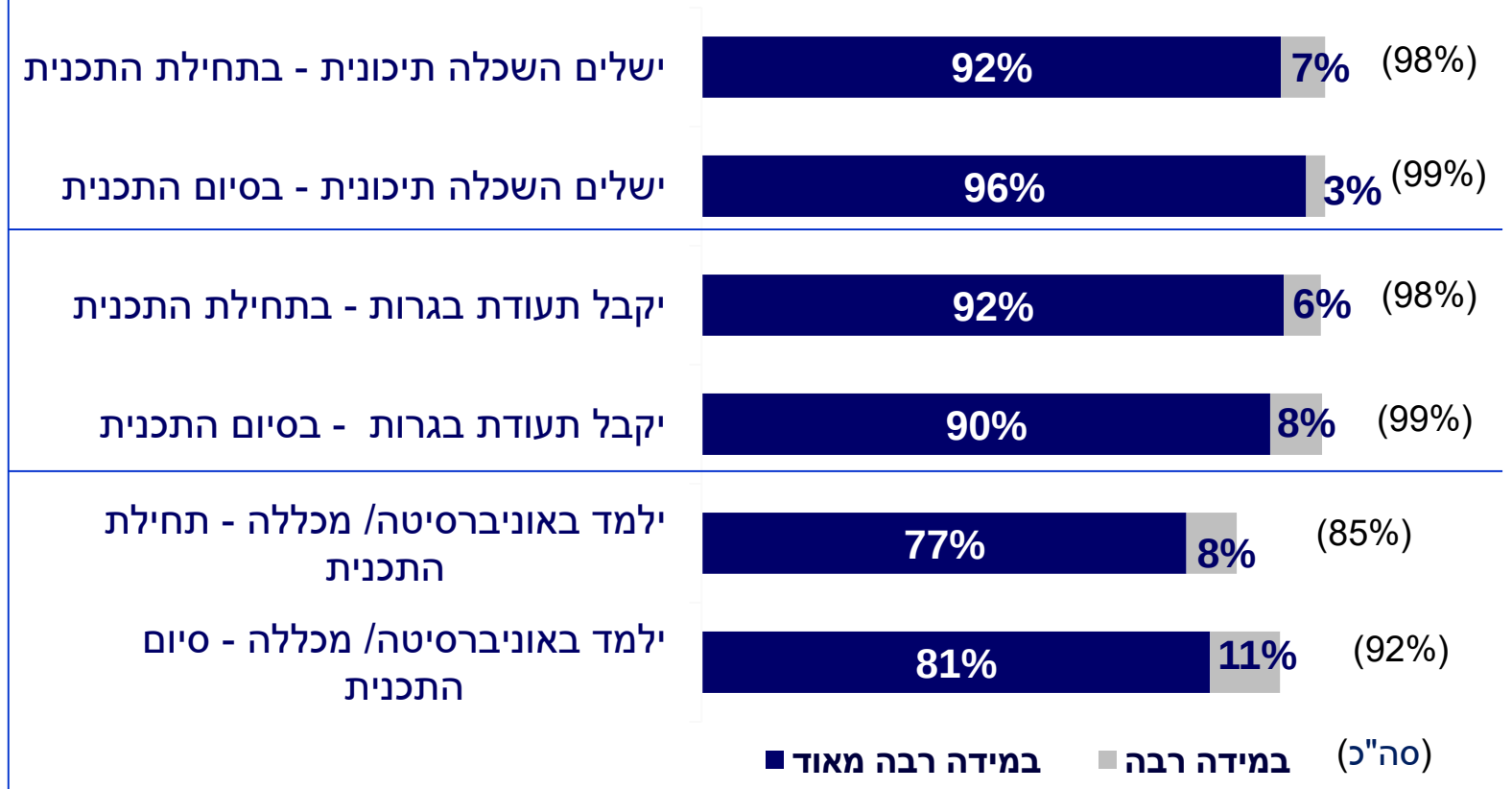
"...כשלא יודעים לקרוא לא יודעים מה קורה בחוץ ובפנים מרגישים חושך. מרגישים מנותקים... יצאתי מהחושך לאור..." (דוברת עברית, יסוד)

ניכר שינוי בדיווחים על דימוי עצמי תעסוקתי ואקדמי

השוואות בין דיווחי הלומדים בתחילת התכנית ולקראת סופה

- דווקא באחד הנושאים שעמדו בבסיס התכנית – התפיסה לפיה עליה בהשכלה תביא לשינוי בתפיסות בדבר חשיבות בהשכלה – לא חל שינוי גדול. בלי קשר לתכנית, הלומדים מייחסים חשיבות גבוהה מאוד להשכלה של ילדיהם

באיזו מידה חשוב לך שהילד שלך... (N=140)

נושאים נוספים שעלו במסגרת ראיונות העומק וקבוצות המיקוד

■ השלכות על החיים התעסוקתיים ברמות מקצועיות שונות

"אני מרגישה שהשתנו לי החיים... אני לוקחת זקנים לרופאים ולקופת חולים... צילומים, בדיקות... לפני כן לא ידעתי לקרא ולא ידעתי למצוא כלום – איפה נמצא הרופא, איפה הצילומים... היום אני יודעת" (דוברת עברית, לימודי יסוד).

"אני מופתע לגלות שהתכנית עוזרת לי מאוד בעבודה – אני משתמש בכל מה שלמדתי בלימודי העברית כדי לשדרג את רמת התכתובת שלי מול הלקוחות... זה תורם לי המון לביטחון ואני מאוד נהנה מזה... מה שהפתיע אותי זה גם שלימודי המתמטיקה מאוד עוזרים לחישובים שאני עושה בעבודה, חישובים שבעבר לקחו לי שעות לוקחים לי עכשיו זמן קצר" (דובר עברית, תג"ת)

■ מימון הלימודים ע"י המדינה

"חוץ מהנהלת חשבונות לא ניסיתי עד היום לחזור ללימודים. לימודים עולים כסף ואין לי. לגדל שלושה ילדים עולה הרבה כסף... כאן זה מתנה... מתנה שהמדינה חשבה עלינו" (דוברת עברית, תג"ת).

נושאים נוספים שעלו במסגרת ראיונות העומק וקבוצות המיקוד

■ שיעורי בית ומבחנים

"זה חשוב שיש לי שיעורים והילדים רואים שאבא לומד והם גם הולכים לעשות שיעורים, כאילו יש חבר בבית" (דובר עברית, תג"ת).

■ הדינמיקה החברתית בקבוצת הלמידה

"... יש לי דרבוני מכולם. אנחנו מעורים עכשיו אחד עם השני. אחד דוחף את השני..." (דובר עברית, תג"ת)

■ עמדות כלפי המורים בקורסים

"... עזבתי את בית הספר בעיקר בגלל שהייתה לי מורה חרדית שהתנכלה לי... הייתי חולה ולא הבאתי אישור מחלה... המורה החזירה אותי במונית הביתה... לא חזרתי לבית הספר" (דובר עברית, תג"ת)

נושאים נוספים שעלו במסגרת ראיונות העומק וקבוצות המיקוד

■ התנאים הפיזיים במרכזי הלמידה

"...בכל יום זורקים אותנו בכיתה אחרת... באמצע השיעור מוציאים אותנו מהכיתה ומעבירים אותנו לכיתה אחרת... קר מאוד בכיתה, אין חימום וזה מפריע..." (דוברת ערבית, תג"ת)

■ המידע שבידי הלומדים באשר למסלול הלימודים

"...אתה [המראיין] יכול להסביר לנו למה אנו לומדים? כי כל פעם יש לנו ירידה עלייה. פעם אמרו לנו [שאנחנו אמורים לסיים] עשר שנים, פעם [שאנחנו אמורים לסיים] שמונה. אין לנו כתובת מדויקת למי לפנות..." (דובר עברית, תג"ת)

סקר בקרב פורשים

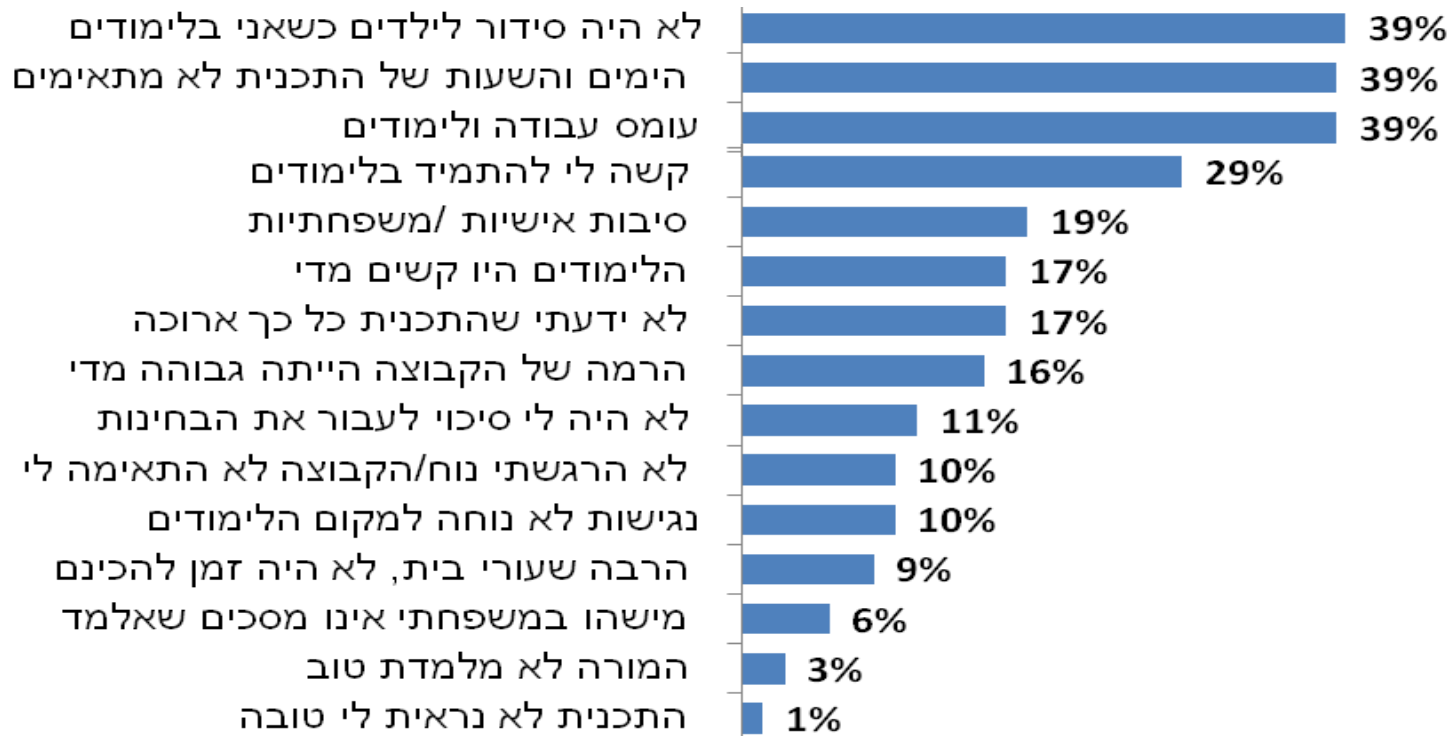

סקר בקרב פורשים

- בהתבסס על רשימות שהועברו אלינו, זוהו לומדים אשר החלו את לימודיהם, הגיעו לפחות לשני מפגשים ועזבו את הלימודים. אלה הוגדרו כ"פורשים"
- במסגרת ראיונות טלפוניים הם התבקשו להשיב לשאלה פתוחה באשר לגורם העיקרי לעזיבתם את הלימודים. בסה"כ רואיינו 70 מרואיינים, מתוכם 56 דוברי ערבית ו- 14 דוברי עברית בלבד*

גורמים לפרישה מהתכנית

שיעורי המדווחים במענה לשאלה הפתוחה, בשכיחות יורדת

* אין ביכולתנו לומר באיזו מידה המרואיינים מהווים מדגם מייצג של אוכלוסיית הפורשים בשל רשימות לא אחידות ולא מדויקות. בשל כך, גם אין באפשרותנו לאמוד את שיעור הפרישה מהתכנית

רשות ארצית
למידה
והערכה
בחינוך

© 2015# 29

סקר בקרב פורשים

- סיבות עיקריות לפרישה, עפ"י תשובות המרואיינים:

- הקושי לשלב השתתפות בתכנית עם טיפול בילדים

- סיבות אישיות – מגוון סיבות אישיות ובפרט היריון או מחלה

- קושי לשלב את הלימודים עם העבודה, ובפרט כאשר חלים שינויים כלשהם בתנאי התעסוקה של הלומד

- יש לציין כי בשל רשימות לא מדויקות שקיבלנו – רבים מאלו שזוהו תחילה כ"פורשים", כלל לא פרשו, או שכלל לא התחילו ללמוד (והדעת נותנת שהיו גם פורשים שלא הגענו אליהם)

- לפיכך, לממצאים הנ"ל יש להתייחס כמסמנים כיוון כללי בלבד. כדי לאמוד את היקף תופעת הפרישה, לעמוד על הגורמים לה ועל דרכים לצמצומה – נדרש בסיס נתונים מסודר יותר

סקר בקרב בוגרי התכנית

סקר בקרב בוגרי התכנית

- ראינו לעיל כי במהלך הלימודים, עמדות הלומדים באשר לתכנית והשפעותיה היו חיוביות מאוד, וזו התמונה שעולה גם מהשוואת הדיווחים בתחילת התכנית ובסופה
- עם זאת, לא מן הנמנע כי בתוך המסגרת העוטפת הייתה תחושה של אופוריה אשר השפיעה על תפיסותיהם
- ביקשנו לחזור אל הלומדים חודשים לאחר סיום לימודיהם, לראות האם עדיין מחזיקים בעמדות חיוביות, או שאלו "התנפצו" אל קרקע המציאות. הסקר נערך בקרב מסיימי התכנית, 6-12 חודשים אחרי הסיום
- רואיינו 141 לומדים, שהם 74% מכלל אוכלוסיית בוגרי התכנית במועד זה, עפ"י רשימות שהועברו אלינו*. הנתונים מוצגים בנפרד עבור דוברי עברית (N=53) ודוברי ערבית (N=88)
- להלן דיווחי המסיימים על תמונת המצב בהשוואה למצב לפני התכנית בפרמטרים שונים**

* אין ביכולתנו לומר באיזו מידה המרואיינים מהווים מדגם מייצג של כלל המסיימים בשל רשימות לא אחידות ולא מדויקות

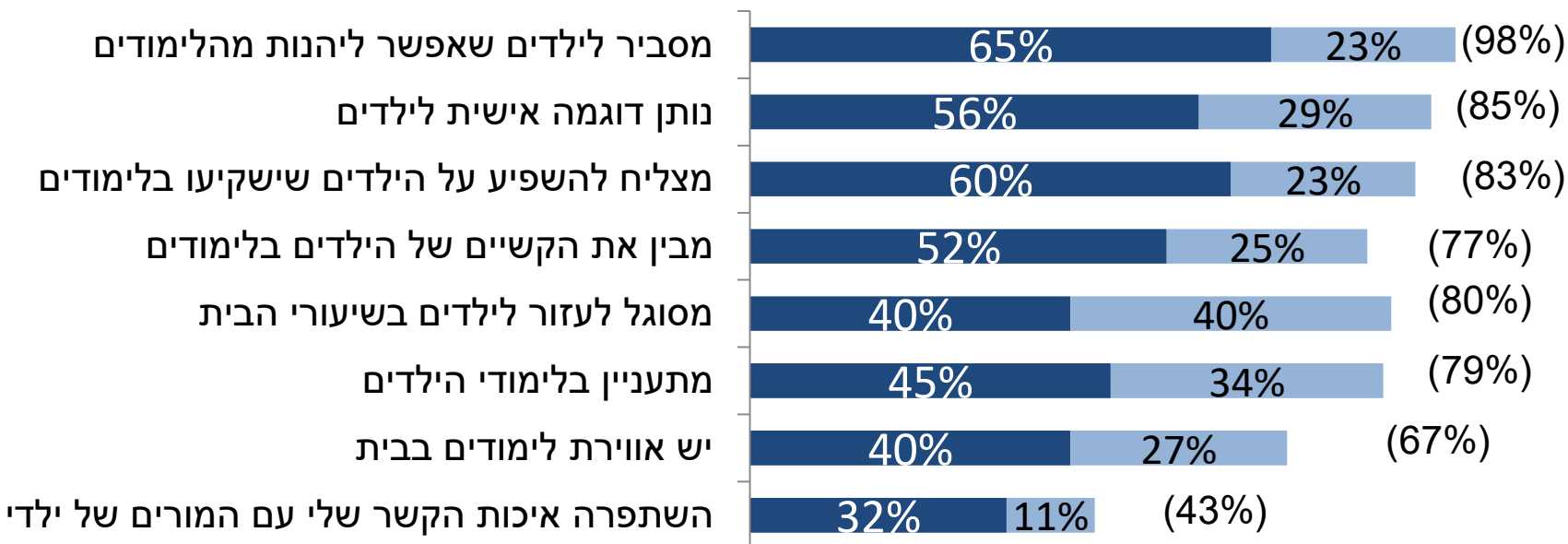
** סולם התשובות נע בין "הרבה פחות מאשר לפני התכנית ועד "הרבה יותר מאשר לפני התכנית". שיעור המציינים "קצת פחות"/"הרבה פחות" הוא 0%-4% בהיבטים השונים

רשות ארצית
למידה
והערכה
בחינוך

סקר בקרב בוגרי התכנית

מעורבות בלימודי הילדים – דוברי עברית ("באיזו מידה את/ה...") (N=53)

■ הרבה יותר מאשר לפני התכנית
 ■ קצת יותר מאשר לפני התכנית
 (סה"כ)

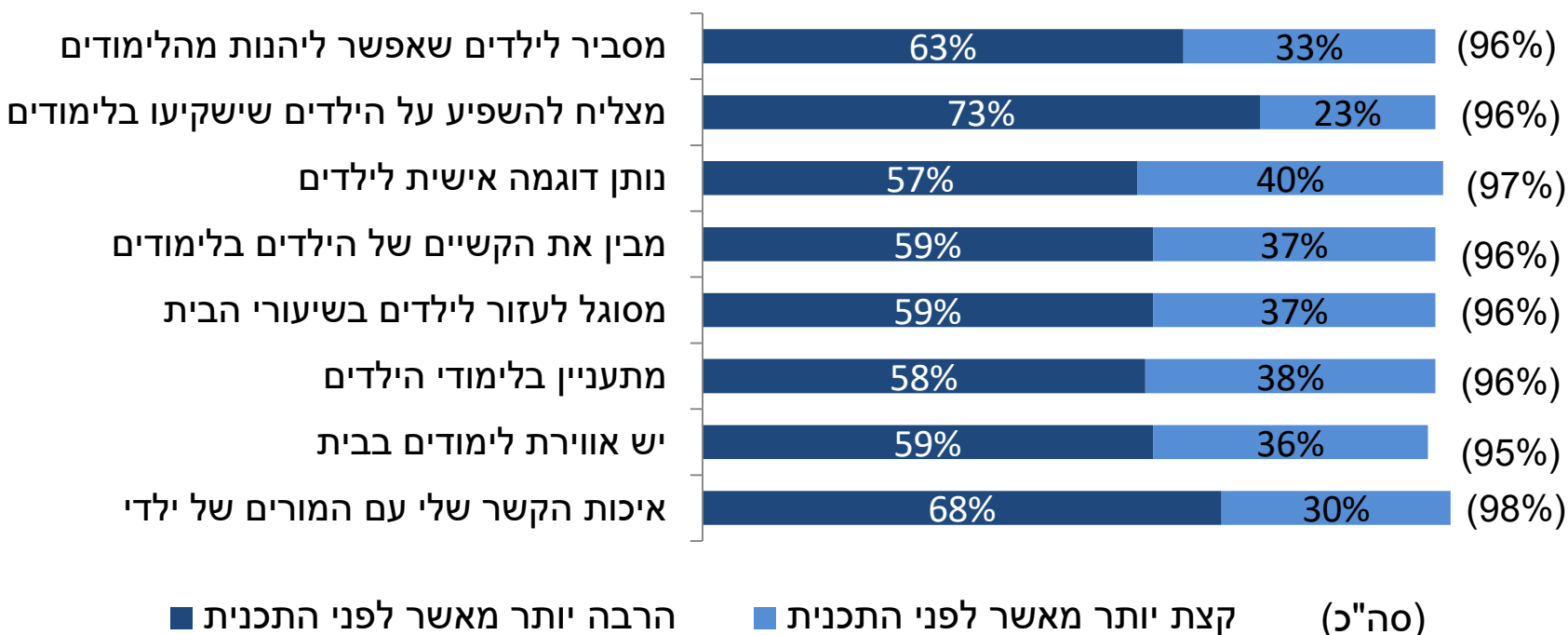
- ככלל, הלומדים דוברי העברית מדווחים על עלייה במתן דוגמה אישית לילדים, ביכולת ההשפעה על הילדים במישורים של השקעה והתמדה
- נראה כי סוגיית הדוגמה האישית משחקת תפקיד מרכזי
- פחות השפעה מדווחת במישור של קשר עם ביה"ס – גם לפני כן גבוה

רשות ארצית
למידה
והערכה
בחינוך

סקר בקרב בוגרי התכנית

מעורבות בלימודי הילדים – דוברי ערבית ("באיזו מידה את/ה...") (N=88)

- אצל דוברי הערבית – שיעורים גבוהים אף יותר מדווחים על עלייה ביכולת לסייע לילדים בלימודיהם, לתת להם דוגמה אישית
- בקבוצה זו – רוב גדול גם מדווחים על שיפור בקשר בינם לבין צוות ביה"ס

סקר בקרב בוגרי התכנית

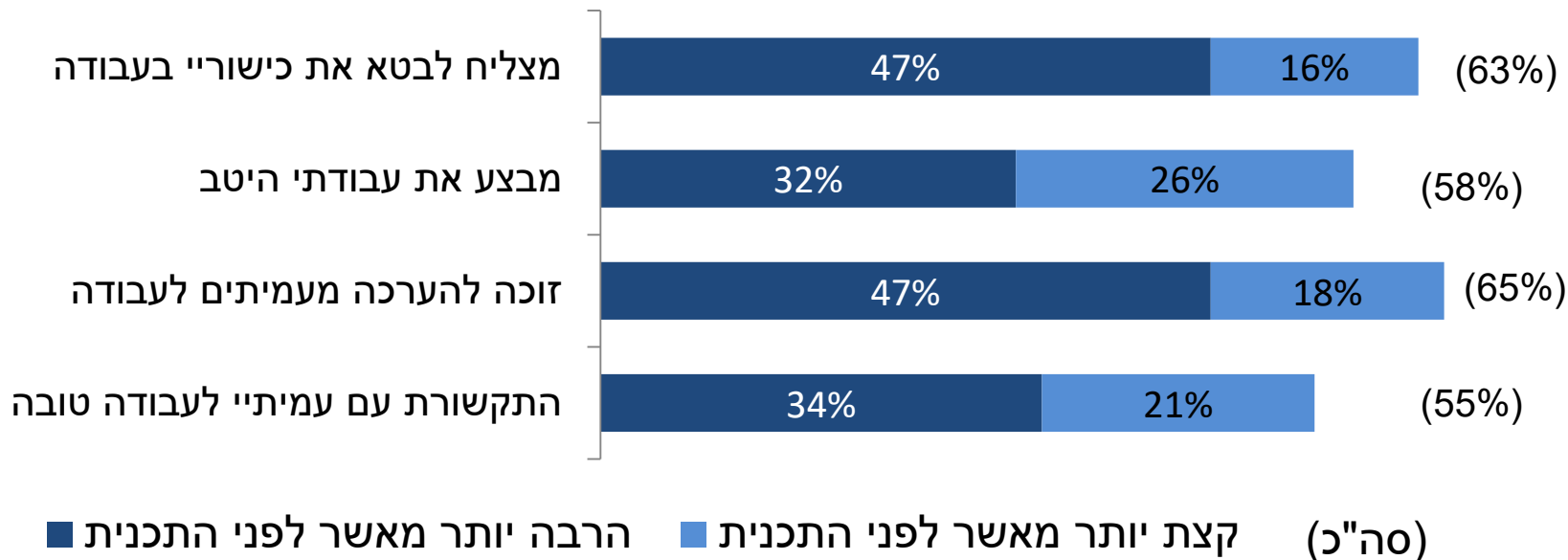
"את הגדול הצלחתי להכניס למכללה. עם שני הגדולים ממש הצלחתי. אני מרגישה שזה קרה בזכות הקורס, שבלי הקורס לא הייתי מצליחה לשכנע אותם להמשיך ללמוד, כי הבנתי מה זה לימודים. בזכות זה שהבנתי שלימודים זה כיף, שזה לא משהו נורא... התחלתי ללחוץ עליהם כל יום להשקיע בלימודים. אמרתי להם: תעזבו הכול, אל תעזרו לי בניקיון בבית, אל תסדרו את הבית, שום דבר לא חשוב, רק תשקיעו בלימודים..." (דוברת עברית).

"אני מבינה יותר טוב איך מלמדים, איך השיטה עובדת, איך לייעץ לילדים שלי. מרגישה יותר מחוברת לבית הספר. יותר נוח לי שם. לפני כן היה לי קשה לנהל שיחות עם המורים. גם לא היה לי ביטחון... לפני כן הייתי נכנסת לקריזות, עצבים. הייתי מדברת עם המורים בשפה נמוכה. עכשיו אני מרגישה יותר אינטליגנטית ויכולה לנהל שיחה עם המורים" (דוברת ערבית).

סקר בקרב בוגרי התכנית

דיווחים על השפעה במקום העבודה - דוברי עברית מועסקים
("באיזו מידה את/ה...") (N=38)

- לעומת היכולת לסייע לילדים בלימודיהם – שיעורים נמוכים יותר מדווחים על השפעות בתחום העבודה
- ועדיין – מדובר בלמעלה מ- 55% מדווחים כי הלימודים השפיעו לחיוב במישורים שונים

סקר בקרב בוגרי התכנית

"פעם הסתכלו עליי כמו "האתיופית השקטה". עכשיו מכירים אותי בשמי ויש לי נוכחות... ללמוד – זה עשה אותי שווה לאחרים בעבודה" (דוברת עברית).

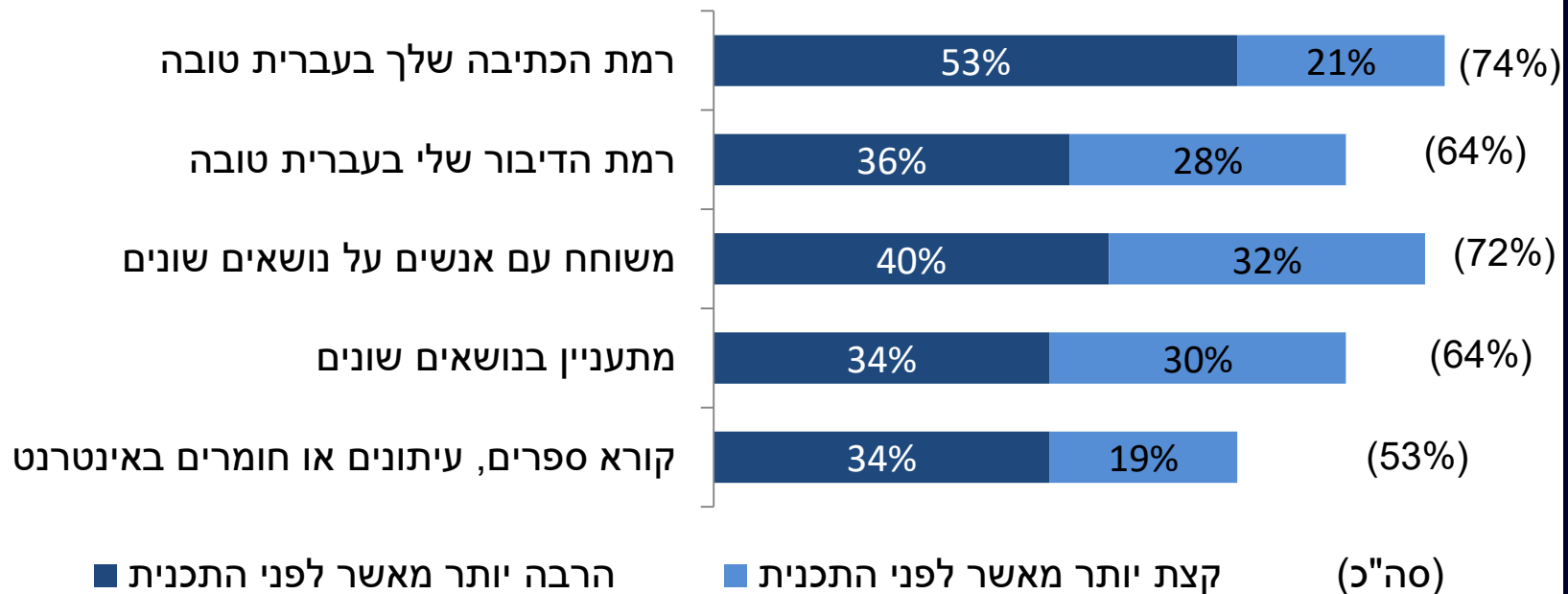
"הלימודים במקצוע החיבור (שפה) עזרו לי ללמוד איך לשוחח עם אנשים בחנות של בעלי. למדתי איך פונים בשפה יפה ללקוחות. זה עזר לי מול הלקוחות של בעלי, עזר לי למכור רהיטים בחנות. עזר לי בניהול שיחה. למדתי את ההבדל בין שפה נמוכה פשוטה לשפה גבוהה" (דוברת ערבית).

"הלימודים בתכנית לא השפיעו בינתיים. חייבת תעודת בגרות. מה אני אעשה עם 12 שנות לימוד? אם יתנו לי עוד צ'אנס להוציא בגרות, ללמוד לתואר... כרגע אני לא יכולה עוד להתקדם עם 12 שנות לימוד" (דוברת עברית).

סקר בקרב בוגרי התכנית

אוריינות והרחבת אופקים – דוברי עברית ("באיזו מידה (את/ה)..." N=53)

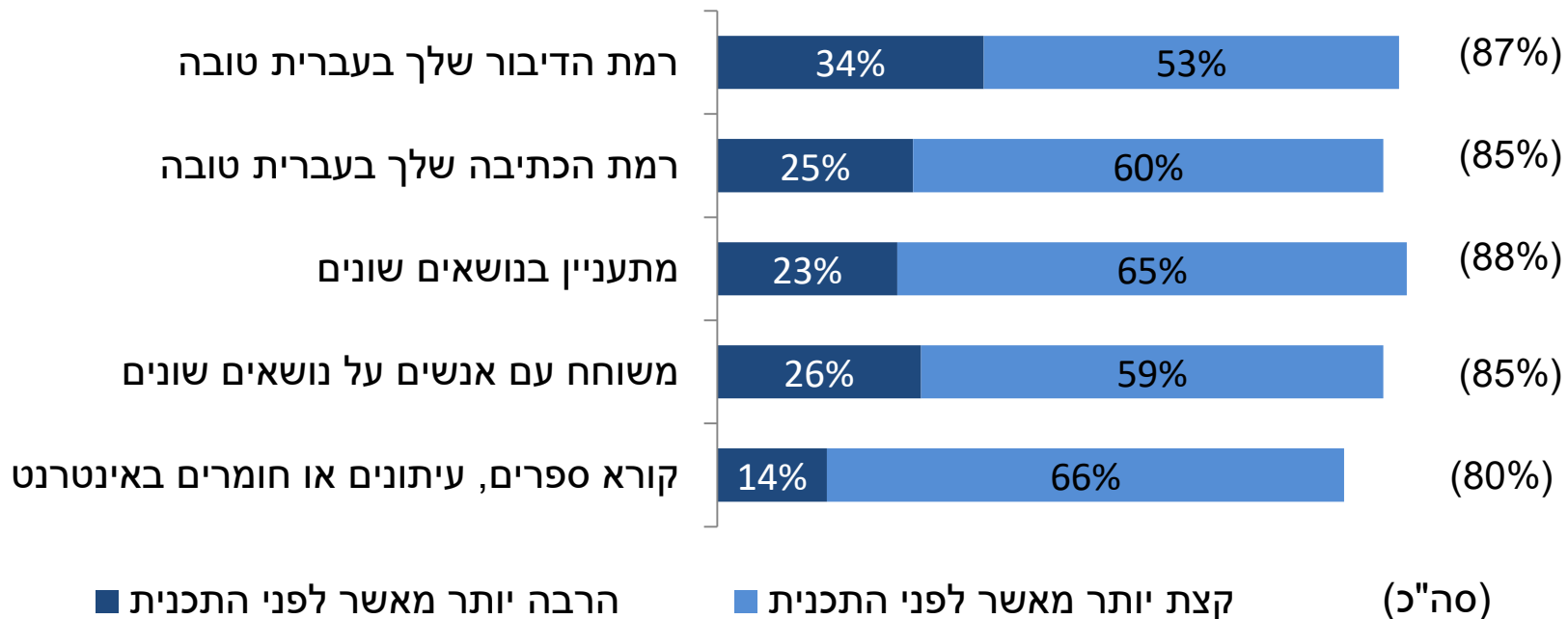

- גם במישור של אוריינות והרחבת אופקים, שיעורי המדווחים על שינוי לחיוב פחות גבוהים מאשר במישור של השפעה על לימודי הילדים
- גם כאן – מדובר בלמעלה מ- 50% המדווחים על שינוי לטובה בעקבות הלימודים, כולל בנושאים מאד חשובים כגון יכולת דיבור וכתיבה בעברית

סקר בקרב בוגרי התכנית

אוריינות והרחבת אופקים – דוברי ערבית ("באיזו מידה (את/ה)..." N=88)

- גם בקרב בוגרי התכנית דוברי הערבית – הרוב מדווחים על השפעות חיוביות בתחומים של אוריינות, הרחבת תחומי עניין והאפשרות לשוחח עם אנשים אחרים על נושאים שונים,

סקר בקרב בוגרי התכנית

"הייתי מתביישת גם לקרוא לפני אנשים וגם שיראו איך אני כותבת עם שגיאות, אז לא כתבתי! עכשיו אני כותבת לפני אנשים, שיפרתי את הבנת הנקרא, השתפרתי מאוד בקריאה וכתיבה. יש הקלה בדיבור גם. יודעת יותר מילים ארוכות וקשות. לא הייתי מבינה את המילים האלה. היה לי קשה לתפוס מילה ארוכה. יש לי עדיין קושי אבל לא כזה גדול. עכשיו אני מתגברת על הקשיים" (דוברת עברית).

"לדוגמה, אם מישו מדבר בנושא גאוגרפי, אז אני מרגישה שאני יודעת על מה הוא מדבר. אם אני נכנסת לאינטרנט וקוראת על מסלול טיול, יודעת איפה זה נמצא. יודעת לקרוא מפה – לא היה לי מושג לפני כן..." (דוברת עברית).

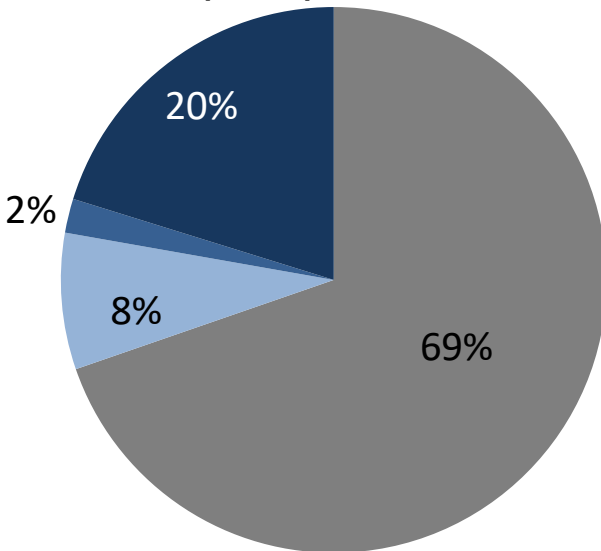
"הלימודים בתכנית עד הלוי"ם נתנו לי ביטחון לזרוק את עצמי באיילון ולנסוע עד עפולה לבד. אני קוראת עברית תמיד, אבל עכשיו הייתי בטוחה יותר לקרוא את השילוט, להתמצא בדרך. עד היום פחדתי. פחדתי שלא אצליח לקרוא את השלטים ולמצוא את המקום. עכשיו קבלתי ביטחון שאני אצליח להסתדר עם השלטים" (דוברת ערבית).

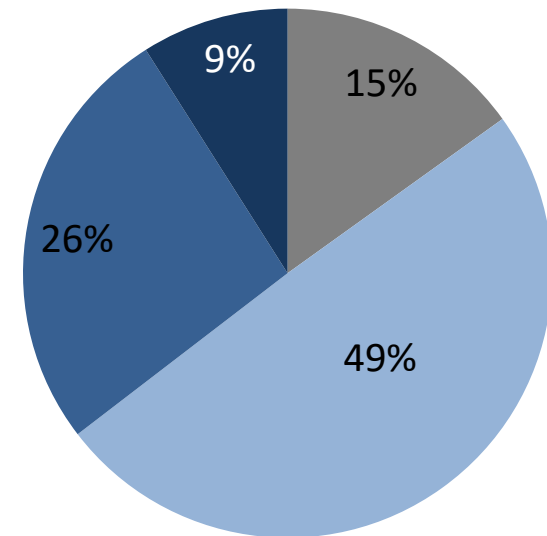
סקר בקרב בוגרי התכנית

כוונות/רצון להמשיך בלימודים

דוברי הערבית (N=88)

דוברי העברית (N=53)

- כפי שאפשר לראות, בקרב דוברי העברית, רוב גדול מעוניינים להמשיך ללמוד. ממצא זה (לצד אחרים) מעלה את הצורך בהמשך ליווי, ייעוץ, סיוע לבוגרי התכנית – במציאת מסגרות מתאימות
- בקרב דוברי הערבית המצב שונה. הרוב – מסתפקים בלימודים אותם השלימו. אולם אלו שכן מעוניינים להמשיך – עפ"ר כבר מצאו את המסגרת המתאימה להם

סקר בקרב בוגרי התכנית

"מחפשת איך להמשיך הלאה. היה עוזר אם מהתכנית היו נותנים ייעוץ איך אפשר להיעזר במה שלמדתי כדי למצוא פרנסה. הייתי רוצה שיפנו אותי ללמוד מקצוע" (דוברת ערבית).

"התעודה הזו לא נותנת לי להיכנס לשום מקום, לא מאפשרת המשך לימודים... לפני שבועיים התקשרתי לארבע מכללות – אני רוצה ללמוד לתואר באמנות. כולן אמרו לי שאי אפשר בלי תעודת בגרות או פסיכומטרי. ישבתי והתחלתי לבכות ולהתעצבן: למה אני לא יכולה ללמוד עוד, בגלל שאין לי כסף? בגלל שאין לי פסיכומטרי? ...היום בלי בגרות אי אפשר. אם יעזרו לנו להתקדם לתעודת בגרות, הייתי רוצה לבקש את זה ממשרד החינוך, שיתנו הזדמנות להשלים את מה שחסר" (דוברת עברית).

מסקנות והמלצות

מסקנות והמלצות

- תחילתו של המהלך המחקרי הנוכחי בניסוי מבוקר אשר נועד לבדוק את השפעת השלמת השכלה בקרב בוגרים על ההישגים הלימודיים והתפקוד הבית ספרי של ילדיהם
- לאור שינויים עליהם החליט השר דאז במתכונת המיצ"ב בשנה"ל תשע"ד – הבדיקה ההשוואתית של הישגי התלמידים לא יכולה להתקיים (תתקיים ע"ב נתוני תשע"ה)
- לצד זאת, פתיחת הכיתות לוותה בהערכה מלווה/מעצבת, אשר התלוותה אל תהליכי פתיחת המרכזים, ההוראה והלמידה לאורך כל השלבים, וגם אחרי תום הלימודים
- זאת, תוך שימוש במגוון כלים: סקרים (שאלוני נייר ועיפרון וסקר טלפוני) וכלים איכותניים: ראיונות עומק וקבוצות מיקוד
- בין הממצאים המרכזיים אשר עלו בהערכה המלווה:

מסקנות והמלצות

- ככלל, נראה כי לתכנית כגון עד הלום"ם ערך חברתי רב, הבא לידי ביטוי בהשפעה חיובית על תחומים נרחבים בחייהם של בוגריה. בוגרי התכנית מעריכים את תרומת התכנית והתרומה נשמרת גם לאחר סיומה. לפיכך המלצתנו הכללית היא לשקול בחיוב את המשך הפעלת תכנית ואף להרחיבה.
- נראה כי תחום השפעה מרכזי של התכנית הוא **ביכולת לסייע לילדי הלומדים בלימודיהם**. זאת ועוד, היכולת לתת **דוגמה אישית, ויצירת אווירה של אוריינות בבית** נראים כאפקטים דרמטיים של הלימודים
- נראה כי הלימודים משפיעים לטובה על **הדימוי העצמי של הלומדים**, על **הרחבת תחומי העניין שלהם ועל היכולת לשוחח עם אחרים על נושאים שונים מבלי להרגיש נחותים**
- לתכנית נודעת גם **השפעה בתחום התעסוקתי**. אמנם לא נוצר רושם כי בעקבות התכנית עברו רבים מחוסר תעסוקה לתעסוקה בשכר (אין לנו נתונים מספיק טובים על כך), אולם נראה כי אלו שכן מועסקים – שיפרו מאד את יכולת התפקוד שלהם בעבודה

מסקנות והמלצות

- ובכלל – לא יהא זה מרחיק לכת לומר כי לתכניות מהסוג הזה תרומה להפיכתם של הלומדים והבוגרים לאנשים בעלי דימוי עצמי גבוה יותר, מתפקדים טוב יותר, מעורבים יותר ובכלל – לאנשים ולאזרחים טובים יותר
- לצד זאת, הלימודים במסגרת "עד הלום" גם אינם חפים מביקורת:
- הלימודים יוצרים אצל רבים מהלומדים צמא להמשך לימודים והתקדמות, אך תעודה של 12 שנ"ל נתפסת ככמעט נטולת ערך להמשך לימודים פורמאלי. חייבים לתת על כך את הדעת ולבנות מסלולי המשך
- בכלל, נראה כי הלומדים וגם הבוגרים משוועים להכוונה לימודית ותעסוקתית, לגורם שיכוון אותם ויסביר להם מה האפשרויות שלהם. ראוי לתת שירות זה באופן יותר מסודר
- בחלק ממרכזי הלימוד, בפרט במגזר הערבי, התנאים אינם ראויים ללומדים בוגרים וחשוב לפעול לתיקון המצב

תודה רבה על ההקשבה

רשות ארצית
למידה
והערכה
בחינוך

© 2015# 47